

Barat VUSAL

"Allah yalançı kafirləri düz yola yönəltməz."

("Quran'dan)

Dövrün, zamanın dahi şəxsiyyətlərindən olan Lütfü Zadədən soruşublar:

- Adamlarda ən çox hansı keyfiyyətləri xoşlayırsınız?

- Düzlüyü, xeyirxahlığı! - deyib.

Məşhur azadlıq mücahidi Əhməd Ağaoglu arzuladığı ideal cəmiyyətə, ölkəyə dair yazdığı əsərində xüsusi olaraq vurğulayıb ki:

öyrənmişəm. Atam da ömründə dilinə yalan getirməmişdi. Bir sözlə, bizim ocaqlıxdı heç vaxt yalan danışan olmayıb.

...Bir dəfə çağırışına getmək istəmədiyim, dəvətini qəbul etmədiyim bir adam haqda anama dedim ki, o, bir də gəlib məni çağırırsa, de ki, evdə yoxdur.

O adam bir daha gəldi.

Çəpərimizin o başından məni bir daha çağırmağa başladı.

Dediyim kimi, evdə bir anam idi, bir də mən. Dedim ki, ana, sən allah, çıx ona denən ki, Barat evdə yoxdur. Bilmirəm bayaq çıxıb harayasa getdi.

Anam razılaşmadı:

- Evdəsən axı! Niyə özünü danırısan? Niyə mənə yalan dedirmək istəyirsən?

Dedim: - Çıx de, evdə yoxdur. Getməyəcəm. Vəssalam!

Yazıq anam ha dil tökdü, yalvardı, məni yola getirə bilmədi. Bu yandan da baxdı ki, o adam da bizim öyə üz tutub hələ də məni çağırmaqdadı.

Dözmədi!

Fağır bir tayfayıq, həm də dinparəver,

Düzlükdən keçmərik əsla tük qədar.

Əyri dolanmaqla yoxdur işimiz, Düzlükdən başqa yol tanımırıq biz.

Əyriyə yoluna çəkməmiş hasar, Düzlüklə olmuşuq əzabdan kənar.

Yalan getirmərik biz dilimizə, Əyri yuxular da görünməz bizə.

Şimal şəhərinin adamları düz deyirlərmiş. Əyri adamlar əyri də yuxular görürlər. Düz adamların yuxusu da düz çıxırmış, çin olurmuş.

***

Atalar sözüdür: "Düz ağacı oda qoymazlar". Yunis İmrə Tapdıq Əmrəyə muridlik etdiyi illərdə həmişə meşədən düz odun kəşib gətirmiş.

"Niyə əyri odun gətirmirsən!" deyəndə deyib ki, düz ocağa əyri (haram) odun gətirməzlər.

Düzlük haqda bir çox atalar sözləri də böyük əhəmiyyət daşıdığına dair kifayət halda təsvür

da deyir: - Yaxın gəl, şair! Məndən ürəyindən keçən bir şey istə. Qorxmadan, doğru danışdığına görə! Sən nəyi istəsən, onu verəcəm, hədiyyə edəcəm. Şəhriyar deyir: - Jandarmalarına de ki, əl-ayağıma dolmaşınlar!

Eyzenhauer ABŞ qoşunlarının komandanı olanda hakimiyyəti başa çatmaqda olan prezident Truman ona təklif edir:

- Bilirsən ki, mən Demokratlar partiyasının üzvüyəm. Əgər istəsən sən bu partiya prezident seçilməyinə dəstək verə bilərsən.

Osa təbəqiliyəndə olduğu prezidentə yüngülcə etirazını bildirir:

- Cənab prezident, mən respublikaçılar partiyasındanam!

Maraqlı burasıdır ki, cəsaretli, düz sözlərinə görə nə Şəhriyar, nə də Eyzenhauer təqib olunmayıblar.

Demək düz söz düzlük həm də Demokratiyanın qarantıdır!

"Ona və dostlarına qarşı daim doğru davranmaq yaraşır. Necə ki, Allaha əla peyğəmbərinə "Əmr olunduğu kimi, düz ol!" buyurur" "Sən ki, düzgünsən, düzgün qal, düzgünlük göstər, əyriyə nə qədər düz desən düzəlməz". ("Hud" surəsi 112, Əş-Şüəra surəsi, 15.)

Çox doğru buyurulub. Düz olmayan, zatında əyri olan düzlük adı altında əyriyiindən qalmır. Harda olmasından asılı olmadan!

...Həcc karvanındakılardan birinin adyalı yoxa çıxmışdı. Bu şəxs Ərəfatda itirdiyi adyalı bir nəfərin əlində görüb tanıyır. Həmin şəxs adyalın tikişləri sökürmüş. Bəli, şəri cəhətdən ehram, yəni Həccə məxsus paltarda tikiş olmamalıdır. Belə bir etiqad insanı dəhşətə gətirir. Bir tərəfdən malını götürür, ("oğrulaıyır", deməyə dilim gəlmir.) Digər tərəfdən isə "şəri" vəzifəsinə əməl edir. Bu adam qiyamət səhnəsini xatırladan Ərəfat çölündə də öz əyriyiindən qalmır."

(Doktor Əli Şəriəti. "Ey ata, ey ana, biz müttəhimik" kitabından!)

***

- Dünyanın ən böyük yolçusu kimdir?

- Düz yol tutan, düz addım atan adam!

- Dünyanın ən gözəl danışanı kimdir?

- Sözü düzünü deyən, doğru danışan adam!

- Dünyada ən istəklilə kimdir?

- Allahını seven, Allahın sevdiyi ən düzgün adam!

Bir nəfər düz olanın, halal ömrü sürənin xatirinə nə qədər belaları Allah başımızdan sovuşdurub, xəbərimiz varmı? Onçün deyirlər ki, dünyada sonuncu yaxşı adam qalana qədər yaşamağa dəyər. Amma bir şərtlə: Çalış, həmin sonuncu yaxşı adam sən özün olasan!

O, yaxşı adam düz danışan adamdır. Üstünə ilan salsalar da doğru-dürüst mövqeyindən, düzlüyündən dönməyendir.

Ölümündən belə qorxmayan-dır!...

"Atam həmişə gülürüz, heç kimin xətrinə dəymək istəməyən. İla-kin haqsızlığa qarşı başımsız bir insan idi. Taniyanlar, hamı onu Allah adamı, mömin bir insan kimi qəbul edirdilər. O, həmişə düz olanla fəxr edirdi. Göstərirdi ki, atalann bir sözü var: "Düz düz də qalar". Lakin ləyaqətsiz insanlar "düz" sözüne də şəkilçisini birtəş-dirərək, bu gözəl atalar sözünü öz mənəviyyatlarına uyğun hala salıblar: yeni "Düz düz də qalar" deyiblər.

Davamı səhifə 21-də

Düz düzdə qalmırmış...

Yalan "Sərbəst insanlar ölkəsində" tam yasaqdır.

Bu ölkədə pirlərin qarşısında qəhrəman içdiyi andlar sırasında bu andlar da varmı: "Azadlığa sadiq olacağıma and içirəm". "Bu andları pozan Azadlıq mələyi mənim cəzami versin!"

Bu andlardan sonra sərbəst insanlar ölkəsinin vətəndaşı olmaq mümkündürmü.

Həmin adları bu cür də mənalandıra bilərik: "Düzlüyə, düz danışmağa sadiq olacağıma and içirəm. Bu andı pozsam qoy Düzlük mələyi mənim cəzami versin!"

***

İkili standartlardan qorxan cəmiyyətin çox vaxt bir sıra mühüm məsələlərə ikili mövqedən yanaşmağından az qala xəbəri olmur.

Bir yandan deyir: "Düzə zaval yoxdur". O biri tərəfdən qayıdır ki, "Düz danışmağa nə ehtiyac? Onsuz da düzün axırı yoxdur. Düz düzdə qalar"

Doğrudanmı belədir? Yəni, doğrudan da, düz düzdə qalır ki?!

Əgər düz olan düzdə qalsaydı böyük heykəltəraş Ogüst Poden gənc heykəltəraşlara vəsiyyətində deyirdi ki: "Təsəvvür edin, insanlar sonacən doğruçu olsaydılar, biz necə də böyük tərəqqiyə nail olardıq?!"

***

Düzlük haqda bir çox atalar sözləri var. Biri belədir: "Ən böyük biclik - düzlükdür!"

M.S.Ordubadinin "Gizli Bakı" romanında maraqlı bir epizod da yer alıb. Milyonçu Hacı Zeynalabdin Tağıyev Həzrət Əlidən bəhs edən bir kitabı oxutdurub qalaq asmağı sevrmiş. Bir dəfə deyib:

- Dayan! Dayan görüm, a bala, bu düzünəqulu hara gedir belə?! Heç biclik-filan bilmirmiş ki!

...Doğrudan da, köhnə kişilər, böyük şəxsiyyətlər olub ki, ömürlərində dillərinə yalan getirməyiblər.

***

Mən düz danışmağı anamdan

Eşiyyə çıxıb nə desə yaxşıdı:

- Ay filankəs, kişi, Barat budu bax, öydədi, gəlmək istəmir. Mənə deyir ki, çıx, de ki, evdə yoxdur! İnsafım daşa dönsün!

Yazıq arvad o dəmdə nələr çəkmişdi, bir allah bilir. Mən onu yalan danışmağa məcbur edəndə...

Əsas məsələ bu deyildi.

Əsas məsələ oydu ki, mən neyləsəm də, inadımı yeritsəm də, o, yalan danışa bilməmişdi. Sözü düzünü demişdi!

Açığı, indi də hərdən o söhbət yada düşəndə utanıb xəcaletimdən yerə girirəm.

***

...Nizaminin "İsgəndərnamə" əsərində deyilir ki, İsgəndər boyları bir qarış, Allahı tanımayan öz ölüsünü yeyən yəcuclara qarşı sədd çəkdiyəndə sonra bir şimal şəhərinə gəlir. Əhali dindarmış, özləri də ancaq düz danışır, doğru-dürüst qaydalarla yaşarmışlar. Yalan nə olduğunu bilməzlərmiş.

İsgəndər bunun sirini bilmək istəyəndə, onların kim olduğunu soruşanda, ona cavab verirlər ki:

Bizdə bərabərdir hamının varı, Bərabər bölərək bütün malları.

yaradır: "Əyri oturaq, düz danışağ" "Düz divar yıxılmaz", " "Düz danışan utanmaz", "Düz gedən mənzilə tez çatır" "Düz gedən yolunu azmaz" və. s.

Yəhudilərin "Enklesnist kitabı"nda da düzlüyün əhəmiyyətindən söhbət açılıb: "Tapdığım yalnız bir oldu. Allah insanları düz yaradıb. Onlarsa çoxlu əyriyə axtarırlar."

Düz danışmağın üstə nə qədər başlar ağrıyıb, saçlar ağarıb. Biliblə ki, "Yüz əyri bir doğruyu kəsə bilməz", oğru həmişə elə bağırıb ki, doğrunun bağı yarılınsın.

Amma bütün bunlara baxmayaraq "Söz dəyirmanıdır, Söz dilimizdən çıxan, verilən sözlə düzgün əməl etməkdir.

Ən başlıcası, Sözü düzünü demək kişilikdəndir.

...Şəhriyar deyiblər ki, İran şahı dəmir yolu çəkilməsiylə bağlı Təbrizə gələcək, orda çıxış edərsən, minnətdarlığını bildirərsən.

Şəhriyar çıxış etmək əvəzinə İran Şahını ittiham edən şeirini oxuyanda jandarma raisi istəyir ki, onu dayandırsın, şah deyir, dəymə, qoy axıracan ürəyindəkiləri desin.

Şair şeiri oxuyub qurtaranda görürlər ki, şah ağılamsınmış hal-

Ömrü boyu bu atalar sözünün ilkin variantının bərpasına çalışan atam övladlarının tutduğu yola görə, istisnasız olaraq, onların hamısı ilə fəxr edirdi, övladları da ataları ilə fəxr edir, bir valideyn kimi, əsl müəllim kimi!" (Eldar Əfəniyev "Hüquq ədəbiyyatı nəşriyyatı"nın direktoru, hüquq elmləri doktoru". Ləyaqətli valideyn, əsl müəllim" məqaləsindən.)

* * *

Bir düz min əyridən çoxdur.

Yaxud min əyri, bir düzün yerini verməz. Allah düzün tərəfəndir.

...Bir əfsanədə deyilir ki, keçmişdə bir el varmış. Öz yollarını azıb haqq yolundan çıxıblarmış. Allahın qəzəbi tutur, bunların arasına qırğın düşür. Başlayırlar hər gün beş-beş, on-on qırılmağa. Görürlər ki, belə getmə hamısı qırılacaq. Oturub fikirləşirlər ki, gəlin bir yol tapaq, qırğın dayansın. Allaha yalvarıb, dua edib bağışlanmaqlarını xahiş etmək əvəzinə başlayırlar yenə fırlıqla iş qurmağa. Əstəğfərullah, bir daha bir-birinə, hətta Allaha belə kəf gəlməyə. Qərara alırlar ki, bir nəfərimiz getsin, dursun qəbiristanda. Biz növbəti ölünü aparıb o adamdan soruşaq: "Qəbiristanda (yəni təpədə) adambasdırmağa yer qaldımı?" O, desin: "Nə götürməyə vaxt yoxdu, nə də basdırmağa yer!"

(Allah görsün ki, (guya görmür?!) bir gündə bu qədər də adamı qırmaq olar. Bəlkə ölümü bu yolla dayandıra bildik. Bədbəxtlər unutmuşdular ki, bu günə fırlıqları üzündən düşüblər. Yenə də fırlıqla əl atıb iş görmək istəyirlər.

Bir-birlərini aldatdıqları azmış, indi də Allahı aldamaq istəyirlər...)

Nə işə... Dedikləri kimi edib növbəti ölünü aparırlar qəbiristanlığa.

Adamdan xəbər alırlar:

- Ayə, a filankəs, qəbiristanda adam basdırmağa yer qalıbmı?

O adam danışdıqları kimi "yox, yox!" deyib haray qoparmalıydı, bir gündə bu qədər də ölümü düşər, deməliydi! - Yer yoxdu ta bunu basdırmağa.

Hələ bir and da içməliydi: "Başınız haqqı!"

Sən demə, həmin adamın ürəyində hələ Allah sevgisi, Allah xofu (qorxusu) qalıbmış. Odur ki, üzünü göylərə tutub deyir:

- Tanrı böyük, yer də çox, nə qədər istəyirsiniz, gətirin!

Bu düz danışan bir bəndənin səsi Allaha yetişən kimi, onun xətrinə yaradan dərhal qərar verir: "Şükürlər olsun ki, hələ bu eldə bir nəfər də olsa düz danışan bir adam varmış. Onun xətrinə bu gündən orda ölümü dayandırırım..." ("Azərbaycan mifoloji mətnləri" kitabından. Bakı, 1988-ci il)

O vaxtdan bir atalar sözü də formalaşdı. "Bir düz min əyri kəsər".

* * *

P.S. 124 min peyğəmbər, 444 övliya minlərlə könlü sultanları doğru-dürüst, düz olduqlarına görə düzdəmi qaldılar?! Xeyr, onlar dünyaya düz gəlmişdilər, düz olmuşdular, düz də qaldılar!

P.S. Bəzmi-Əzəldə, yaradılış zamanında Allahın "Mən sizin rəbbinizəm, elə deyilmi?" sualına "Bəli!" deyən ruhlar Sonda da ilk dedikləri sözdən dönmədilər. Belə ki, Əzəl camını içənlər Əcəl camını içəndə də öz sözlərinin üstündə durmuşdular.

Nəsimi və Nəsimilər üçün Kama yetmək məqamı verdikləri vədlərinə axıracan sadıq qalmalarıyla, düz olmalarıyla bağlıydı:

*Yığıldı Şeyxi-Şabilər,
Ki, yəni soyalar məni,
Muradım bu idi həqdən,
İrişdim mən bu gün kamə...*

Əvvəldən axıracan öz sözünün üstə belə dururlar, bax.

Belə qorxmaz, doğru-dürüst olurlar, bax!

Belə düz oğlu düz olaraq qalurlar, bax.

Düz oğlu düzlər Əzəl camını dadanda da. Əcəl camını başlarına çəkəndə də, "Bəli!" deyənlərdir.

"Allah-Allah" deyənlər birisi olduqca qiyamət qopmayacaq" (Hədis).

...Dünyada bir düz danışan qaldıqca yalanlar meydan sulağa bilməyəcək.